

Duhovna obnova nije modni krik

Josip ČORIĆ

Pad Berlinskog zida, 9. studenog 1989.,¹ »revoluciju svijeta«, slom monolitnih, totalitarnih komunističkih sustava u velikom broju zemalja gdje su došli na vlast jedino uz »potoke i mora« krvi² te raspad višenacionalnih zemalja stvorenih ne voljom naroda, nego primjenom najgrublje i najrafiniranije sile, kao i stvaranje novih demokratskih država na zgarištu crvene ideologije, i to sve u razdoblju manjem od dvije godine, nisu mogli predvidjeti ni najvidovitiji futurolozi. Priznat će to i kardinal Franjo Kuharić u uskrsnoj čestitci 1990. godine: »Ove godine u zemljama Istočne i Srednje Europe, i u Hrvatskoj, slavi se Uskrs u posebnom ozračju povijesnih zbivanja, političkih i društvenih promjena; takve promjene prošlog Uskrsa nisu bile ni zamislive!«³

Samo rijetki pojedinci, i to *martyres*, su vjerovali da će se ostvariti ono što se tih godina počelo događati.⁴

Hrvatski narod i oni koji su se u tom narodu priznavali članovima Katoličke crkve na poseban su način okusili gorke plodove polustoljetnoga života u prisilnoj jugoslavenskoj zajednici u sustavu koji hrvatski narod nikada, najvećma katolički po svom izjašnjenju u prigodi popisa stanovništva, nije prihvatio.⁵ Taj je narod doživio dvostruku katastrofu, ratnu 1941. do 1945.⁶

- 1 MILOŠEVIĆ, Đ., *Pao Berlinski zid*, u: Slobodna Dalmacija, 11. studenog 1989., str. 11. Samo nekoliko mjeseci prije rušenja Berlinskog zida ondašnji predsjednik Istočne Njemačke E. Honecker izjavljivao je na velikim političkim skupovima da će zid ostati još dugo godina na svome mjestu i vršiti svoju ulogu.
- 2 Ni do danas se povjesničari nisu usuglasili glede milijunske brojke pobijenih u zemljama gdje je komunizam bio na vlasti. U vodećoj zemlji komunizma, nekadašnjem SSSR-u te brojke, ovisno o izvorima, variraju u desetcima milijuna. Kao da još neki utjecajni svjetski moćnici ne žele da se sazna prava istina o tom najmračnijem razdoblju povijesti čovječanstva. Ipak prevladava tvrdnja da su žrtve komunizma brojnije od fašizma. Tu je tvrdnju izrekao – i često potkrjepljivao dokazima – i prof. dr. B. Lukšić (usp. ŠETKA, S., *Antifašizam nije oznaka demokratičnosti*, u: Slobodna Dalmacija, 24. svibnja 1998., str. 15.).
- 3 KUHARIĆ, F., *Uskrsna čestitka »Ne bojte se!« (Mt 28,10)*, u: Glas koncila, 15. travnja 1990., str. 3.
- 4 Usp. KUHARIĆ, F., *Zastupao je pravdu u svakom sustavu vlasti*, homilija u prigodi 30. obljetnice smrti kardinala Alojzija Stepinca. On, zatočenik u Krašiću, znao je reći svećenici-ma koji bi uspjeli doći k njemu nadmudrivši stražare: »Ja neću to (slobodu i bolju budućnost) doživjeti, ali vi hoćete!« u: Glas koncila, 18. veljače 1990., str. 3.
- 5 Pri popisu stanovništva g. 1953. samo 12,3% ukupne populacije nije pripadalo nijednoj religioznoj zajednici (usp. ŠUVAR, S., *Religija u seoskoj sredini*, Naše teme 11 (1976.) str.

i poratnu, neposredno nakon završetka Drugoga svjetskoga rata. Na samom njegovom završetku, svibnja 1945., jedan je dio hrvatskog naroda, ne želeći pasti u ruke komunista, napustio svoja ognjišta i vjerujući u humanost zapadnog svijeta, predao se u ruke savezničke engleske vojske, koja ih je izručila predstavnicima Titovih jedinica. Zadojeni ideologijom boljševičke mržnje te su jedinice odmah mnoge poubijali na Bleiburškom polju, a druge su u nepreglednim kolonama smrti gonili prema istoku, sve do granice s Bugarskom. Veoma rijetki su preživjeli te križne putove o kojima nisu smjeli nikada ni s kim riječi prozboriti, a kamoli o tome pisati.⁷

Nije mi nakana pisati o svemu što je Crkva prolazila tijekom gotovo pola stoljeća svojeg »prava na sakristiju«, lišena osnovnih mogućnosti normalnog funkcioniranja svog zajedništva. Ograničujem se samo na pojedine oblike njezine djelatnosti i ostvarivanja njezinog poziva u novonastalim okolnostima, ne zanemarujući duboke ožiljke tog vremena kroz koji je izranjena prošla.

1. Ni službena se pera ne snalaze

Bez ikakva pretjerivanja može se reći da je Crkva u Hrvata bila lišena javne riječi u društvenom životu. Praktično nije izdavala nijedne novine niti časopis sve do 60-ih godina. Približavanjem Drugoga vatikanskog koncila, a posebno nakon njega, razvija se njezina veoma plodna pisana djelatnost. Ipak sredstva društvenog priopćavanja, posebice do koncila, ne nalaze riječ u prilog njezinog djelovanja. I nakon koncila rijetko će se o njoj pisati kao o stvarnosti koja zaslužuje prikladnu pozornost. Za ilustraciju napominjem da od 1946. do 1989. niti jednu uobičajenu božićnu čestitku ne možemo naći u

6, bilješka 1. Također: *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji. Crkve u Jugoslaviji*, Zagreb 1975., str. 47., 135., 195.).

- 6 Hrvatski se narod, nakon bolnog iskustva zbog ropskog položaja unutar južnoslavenske zajednice naroda od 1918. do 1941., plebiscitarno izjasnio za svoju hrvatsku državu 1941. godine. U ratnom vrtlogu ta je država, vezavši se uz Sile osovine, propala, a čitav je narod optužen kao fašistički, genocidni i sl. Taj je pečat morao nositi čitavo poratno razdoblje, a i sada nije mali broj onih koji bi mu ponovno taj atribut prilijepili i nakon Domovinskog rata (1991.–1996.) u kojem se branio i obranio svoja ognjišta i svoju novoostvarenu nezavisnu hrvatsku državu – Republiku Hrvatsku.
- 7 O toj neopisivoj tragediji jednog dijela mlade hrvatske populacije, sastavljene od vojnika i časnika, te velikog broja civila nije se smjelo ni šaputati u komunističkoj jugoslavenskoj državi. Grobovi i pisane uspomene nisu smjeli postojati pa tako ni do danas nije moguće utvrditi točan broj pobijenih odmah nakon Drugog svjetskog rata. O toj neopisivoj tragediji hrvatskog naroda većoj i od najvećih tragedija u njegovoj više nego 13. stoljetnoj povijesti, kao što su tragedije na Gvozdu i Krbavskom polju, argumentirano je progovorio na obilježavanju 53. obljetnice masakra nad hrvatskim vojnicima i civilima na Bleiburškom polju, predsjednik Saborskog odbora za obilježavanje bleiburških žrtava Kazimir Sviben. Budući da nije bilo nijednog javnog obilježja niti imena žrtava ni mjesta gdje su pogubljeni uspjelo se je do g. 1997. popisati imenom i prezimenom 117.000 žrtava te 700 stratišta i grobnica. Brojke nisu konačne (usp. *Obilježen Spomendan na žrtve Bleiburga i Križnog puta*, u: *Vjesnik*, 18. svibnja 1998., str. 1.).

čitavom društvenom tisku! Ipak svaka poznatija redakcija ima svog stručnjaka za vjerska pitanja koji obvezno mora biti član SK (Saveza komunista). Razumljivo je da njegovi članci nose naboj takve ideologije.

U novonastalim promjenama ni takva se pera lako ne snalaze.⁸ Uostalom nije lako promijeniti stvoreni mentalitet po kojemu je vjera privatna stvar građanina, pa je i Crkva stjerana u kut privatnosti, a sada – najednom – ta Crkva, pogotovo njezin hijerarhijski dio koji se manje plaši pred neizvjesnošću budućnosti traži javni status. Tako zaključuje uvaženi službeni komentator razmišljajući nad korizmenom poslanicom nadbiskupa Kuharića 1990. godine.⁹

Osvrtati se na sve one koji nisu znali uočiti, a niti prihvatiti pomalo u izobilju i nenadano nadošle znakove vremena, naročito toliko željkovani dah slobode za stotine milijuna ljudi koji su stenjali pod ozakonjenim ateističkim ropstvom, daleko bi nas odvelo. Najteže su se novim vjetrovima slobode prilagođivali čuvari starog poretka kojima su čak i križevi, katolički kalendari, papine slike i slike kardinala Stepinca bile dovoljan znak protudržavnog djelovanja.¹⁰

Službena je vlast na svaki mogući način htjela pokazati svoju doličnu brigu o vjernicima bez ikakve diskriminacije, no dovoljno je, primjerice, pratiti akrobacije službene vlasti oko dolaska pape u ondašnju Jugoslaviju pa da sve bude jasno bez ikakvih dodatnih komentara.¹¹

Unatoč svim tragedijama kroz koje je prolazio hrvatski narod i Katolička crkva u njemu, slijedeći znakove vremena i mogućnosti koje su mu se pružile na prvim slobodnim višestranačkim izborima 22. i 23. travnja 1990. g., Komunistička je partija, nakon tolikih godina apsolutne i apsolutističke vladavine, voljom naroda, sišla s pozornice kao jedina avangarda radničke klase, kako je ona sebe rado predstavljala. Kakvu je sve pustoš na vjersko–moralnom području ostavilo to njezino vladanje, nemoguće je detaljno u

8 Prigodom predavanja dr. Drage Šimundže na vjerskoj tribini u crkvi sv. Petra u Splitu pod naslovom »Crkva i suvremena društvena zbivanja« daje svoj osvrt poznati novinar za crkvenu problematiku I. Mlivončić, *Usta puna politike*, u: *Slobodna Dalmacija*, 12. siječnja 1990., str. 14.

9 Usp. MLIVONČIĆ, I., *Crkva očekuje javni status*, u: *Slobodna Dalmacija*, 3. travnja 1990., str. 13. Razmišljajući nad poslanicom novinar ističe: »Poslanica je kardinalu Kuhariću bila i prilika da još jednom izloži svoje poznate misli o suodnosu Crkve i politike u skladu sa sloganom – depolitizirati Crkvu, da bi se politizirali vjernici. Od promjena koje su u toku on očekuje da Crkva i vjera dobiju javni status i time ne budu označeni zakonom kao privatna stvar.«

10 Usp. komentar Glasa koncila, *Zašto Crkva miruje*, 26. studenog 1989., str. 2. Odnos prema kardinalu A. Stepincu je jedan od najboljih pokazatelja kakav je duh vladao društvom u vremenu kada se o njemu piše.

11 Predsjednik Predsjedništva SFRJ dr. Janez Drnovšek, *Podržat ću inicijativu za posjet pape Jugoslaviji*, u: *Slobodna Dalmacija*, 29. travnja 1990., str. 8. Službeno su jugoslavenske vlasti govorile da su papu pozvale u državni posjet prije 10 godina. Pritisnuti pitanjem – zašto onda papa ne dolazi – najčešći je odgovor glasilo da je papin kalendar putovanja prenatrpan. Kardinal pak F. Kuharić je izjavio katoličkoj agenciji »Kathpress« da je posrijedi ideološki razlog nedolasku pape u naše krajeve.

jednom članku iznijeti. Iz usta mnogih, a ne samo pripadnika Crkve, pogotovo njezinog hijerarhijskog dijela, izlazile su riječi o nužnoj i neodgodivoj duhovnoj obnovi čitavog naroda. Pri tome i sam pojam duhovne obnove, čini se, nije bio istoznačan. Javno se, barem prvih godina novog razdoblja, nije čuo glas protiv duhovne obnove.

2. *Katastrofa nepredvidivog i ničim izazvanog Domovinskog rata*

Svemoćni komunistički talog u glavama onih koji se nisu mogli pomiriti s gubljenjem apsolutne vlasti, izazvao je takav sukob na ovim prostorima koji nisu očekivali pogotovo pripadnici onih naroda koji su počeli disati »punim«¹² plućima slobode. Hrvatskom narodu nije omogućeno da u miru započne, a niti da ostvari ikakvu, a kamoli duhovnu obnovu. Odmah su nakon prvih slobodnih izbora započeli do u detalje isplanirani neredi, izazvani pripadnicima onog naroda koji se nije mogao pomiriti sa slobodnom hrvatskom državom. I prije Uskrsa g. 1991. kada je u redarstvenoj akciji hrvatske policije pala službeno prva žrtva Domovinskog rata Josip Jović,¹² u mnogim mjestima su organizirane pobune protiv samostalne hrvatske države. Za takvu se državu opredijelio golemi postotak žitelja Hrvatske na demokratskim izborima. Srpskocrnogorska agresija sručila se svom oružanom žestinom protiv stvarno golorukog hrvatskog naroda na njegovim ognjištima. Uvidjevši da mu nema opstanka u zajednici naroda u koju je bio nasilno strpan na kraju Prvoga svjetskog rata, hrvatski se narod na referendumu 19. svibnja 1991. izjasnio za samostalnu hrvatsku državu.¹³

3. *Duhovna obnova*

Od svjetskih moćnika u svojim početcima nepriznata, a napadnuta i prije nego je ostvarena od one vojske koja se najviše financirala iz njezinih resursa,

12 U redarstvenoj akciji hrvatske policije kod Plitvica pala je prva žrtva Domovinskog rata – Josip Jović iz Aržana kraj Imotskog. Bilo je to na sam blagdan Uskrsa, 31. ožujka 1991. Smijemo na glas razmišljati kako ni žrtva ni blagdan nisu bez svoje stvarne, ne samo govorne, simbolike. Rijetko je tko mogao predvidjeti sve ono što je slijedilo nakon te uskrsne žrtve hrvatskog mladića na čijem je pogrebu bilo veliko mnoštvo ljudi, više od 100.000 (usp. *Poruka mira sa sprovoda*, u: Glas koncila, 14. travnja 1991., str. 1. i 6.).

13 Iako se 93,24% birača u Hrvatskoj izjasnilo na referendumu u prilog samostalne Hrvatske države, koja je službeno i proglašena suverenom i samostalnom izvan okvira dotadašnje jugoslavenske državne zajednice 25. lipnja 1991. odlukom Hrvatskog sabora, ponašanje pojedinih velikih sila, koje na riječima zastupaju pravo svakog naroda na samostalnost, bilo je više nego sramotno (usp. *Povijesna odluka Hrvatskog sabora – Republika Hrvatska proglašena suverenom i samostalnom državom*, u: Slobodna Dalmacija, 26. lipnja 1991. str. 2.–7. Držanje Petrova namjesnika Svetoga Oca, u mnogobrojnim interventima za slobodu malih i potlačenih naroda, zadivilo je čitavi poštenu svijet. Vatikan je 13. siječnja 1992. službeno priznao Hrvatsku, dva dana prije zemalja Europske zajednice. Kardinal Kuharić je izrazio duboku zahvalnost na priznanju Svete Stolice koje je u službi mira i pomirenja »da ljudi i narodi dobre volje budu slobodni i u prijateljskim odnosima«¹³ (usp. Glas koncila, 19. siječnja 1992., str. 2.).

mlada se hrvatska država našla suočena s nebrojenim životnim problemima. Budući da je duh u sveopćoj polustoljetnoj ateizaciji bio potiskivan i sustavno gažen, odmah se nametnula potreba rada upravo na njegovoj obnovi. Već na samom početku funkcioniranja samostalne hrvatske države izlaze mnogobrojni članci s tim u svezi, a organiziraju se i simpoziji kako bi se dalo poticaja pravim duhovnim snagama da djeluju u novostvorenoj državi za njezino opće dobro i dobro svakog pojedinca. Prvi takav simpozij održan je u vjeronaučnoj dvorani Župe Gospe od Zdravlja u Splitu, a organizirao ga je voditelj tajništva za pastoral Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u Splitu, dr. fra Stipe Nimac.¹⁴ Nekoliko dana poslije toga održan je simpozij o duhovnoj obnovi Hrvatske u Zagrebu 11. i 12. lipnja 1992. godine.¹⁵ Uz dužno poštovanje prema svima koji su svojim radovima pridonijeli održavanju simpozija, ipak se ne može za svaku obnovu u jednom nrodu rabiti atribut »duhovna«.

Veoma brzo podigli su i svoj vjernički glas, ne više samo hrabri pojedinci, kako su činili tijekom čitavog razdoblja Crkve šutnje, nego organizirani katolički laici na svom zboru održanom u Zagrebu od 16. do 18. listopada 1992. Uz teološke stručnjake hijerarhijske pripadnosti, čuli su se stručni glasovi i od kraljevskog svećenstva.¹⁶ Budući da su istaknuti vjernici bili nezamislivi u jednopartijskom javnom životu društva, zbor hrvatskih vjernika laika ističe »potrebu kršćanskog angažmana vjernika laika na svim područjima društvenog života: u prosvjeti, kulturi, gospodarstvu, političkom, sindikalnom i socijalnom radu«.¹⁷

Nepune tri godine poslije, u mnogo opuštenijem, no zahtjevnijem i stručnijem tonu koji se osjećao na svakom koraku, a posebice u snažnim nastupima stručnjaka iz redova kršćanski oformljenih laika, okupilo se više od 1.000 sudionika. Kao i prethodni tako je i taj održan u Zagrebu od 31. ožujka do 1. travnja 1995. Odvijao se je u sjeni 30. obljetnice završetka Drugoga vatikanskoga koncila, a u perspektivi proslave Velikog jubileja 2000. godine u našoj domaćoj Crkvi.¹⁸

14 Usp. *Vjeronauk u duhovnoj obnovi Republike Hrvatske*, zbornik radova – Živko Kustić, dr. Stipe Nimac, dr. Mislav Ježić, dr. Drago Šimundža, Jakov Jukić, mr. Željko Pivac, Split 1992.

15 Usp. *Duhovna obnova Hrvatske*, Zbornik radova sa savjetovanja održanog u Zagrebu 11. i 12. lipnja 1992. Urednik don Anto Baković, Zagreb 1992.

16 Usp. *Zbor hrvatskih vjernika laika Zagreb, 16.–18. listopada 1992.* – *Obnoviti lice zemlje*, Vijeće za laike HBK – uredio: Stjepan Baloban, Glas Koncila–Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993., str. 153–201.

17 *Isto*, str. 236.

18 Usp. BALOBAN, S. (ur.), *Crkva, demokracija, opće dobro u Hrvatskoj*, »Studijski dani«, Zagreb, 31.III.–I.IV.1995., Glas Koncila, Zagreb 1995., str. 7.

4. *Obraćanje, izvor i uporište duhovne obnove*

Poplava riječi o potrebi i neodgodivosti duhovne obnove nosi u sebi ne male opasnosti. O njoj znaju govoriti i oni koji, htijući ili ne htijući, iskrivljuju njezin pravi sadržaj izvrgnuvši je tako opasnosti da se pretvori u obmanu. Da bi se izbjegle razne stranputice, potrebno je, barem nakratko, zaviriti u Sveto pismo.¹⁹

4.1. *Obraćanje u Starom zavjetu*

Proročki spisi Starog zavjeta najjasnije donose što se misli pod pojmom *šubh* – *obraćanje*. Osim što taj izraz ima svoje profano značenje, on se u proroka – više od stotinjak puta – rabi i u religioznom smislu. Tada mu je značenje *obratiti se, okrenuti se, vratiti se natrag*. Izražen je jasno pojam povratka i to pod dvostrukim vidom izraza *šubh*: *obratiti se od* i *obratiti se k*. Općenito se obraća od grijeha, lošeg ponašanja, od idola, od svega što je u suprotnosti s onim kome se treba vratiti, tj. Jahvi. Obratiti se – vratiti se Jahvi označava novo i temeljno držanje prema Bogu. Taj stav uključuje cjelokupni čovjekov život i sve odnose koje pojedinac ima s drugim pojedincem i sa zajednicom. U proroka objekt obraćenja shvaćen kao povratak jest Bog, Jahve, a ne zakon, tora.²⁰

Obraćanje se u proročkom poimanju ne odnosi samo na pojedinca nego se tiče čitavog Izraela, kao naroda kojeg je Bog izabrao i spasio od grijeha u koji je upao. Iako Jahve upućuje svoj poziv po prorocima, oni će morati ne baš rijetko konstatirati kako narod ne želi obraćanje (usp. Am 4). Jedino Jahve može otvoriti stazu obraćenja, a ne ni pojedinci ni narod oslanjajući se na vlastite snage. Jahvino je to djelo, a na čovjeku je hoće li dopustiti da ga Jahve obraćenjem prigripi. Ne radi se tu o obraćenju zakonu ili kultu, politici ili tradiciji, nego jedino i isključivo o Jahvi koji nanovo stvara misli i srca (usp. Jer 18,12; 32,39 i Ez 12,19).²¹

U proces obraćenja proroci izričito traže vjeru, to jest potrebu da se stvarno prizna i prepozna da je jedino i samo Jahve Bog. Na njemu se utemeljuje vlastiti život. To se ne može ostvariti a da se ne napusti sve što se njemu protivi, posebice idoli. Vratiti se Jahvi znači i povratak na izvorno

19 Za razmišljanja pod br. 4.1–4.3. veliku zahvalnost dugujem dr. Mladenu Parlovu koji mi je dao rukopis svoga još ne objavljenoga članka *Obraćanje – temelj duhovne obnove. Biblijsko–kršćansko poimanje obraćenja*.

20 Usp. SHULTE, R., *La conversione (metanoia) come inizio e forma di vita cristiana. Sezione prima: Metanoia come forma fondante dell'esistenza cristiana secondo la Sacra Scrittura*, u: *Mysterium salutis* 10, Queriniana Brescia 1978., str. 131–145.

21 Gotovo cijela knjiga proroka Jeremije zove na povratak Jahvi, a osobito je treće poglavlje posvećeno obraćenju. Više o tome vidi: G.P. Couturier, *Jeremiah*, u: *The New Jerom Biblical Commentary*, Geoffrey Chapman, London 1993., str. 272–273.

stanje stvorenja. Ono je Božja slika i prilika. Vratiti se Bogu znači povratiti se izvornom stanju čovjekove slobode.²²

4.2. *Obraćanje u Novom zavjetu*

Misiju Isusova prethodnika Ivana Krstitelja sinoptici prikazuju kao poziv na metanoju i pokorničko krštenje. Pri tome nitko nije izuzet pa čak ni oni koji drže da im obraćenje nije potrebno (usp. Lk 3,7). I kod Ivana je obraćenje Božji dar, ali taj dar ne oslobađa čovjeka i osobnog napora. Približava se dan Božjeg suda pa je metanoja hitna, neodgodiva. Potrebni su plodovi obraćenja (Mt 3,8; Lk 3,7).

Sam Gospodin Isus Krist započinje svoje poslanje: »Ispunilo se vrijeme, približilo se kraljevstvo Božje! Obratite se i vjerujte evanđelju!« (Mk 1,15). On veže obraćenje uz sebe osobno, jer je on ispunjenje i prisutnost Božjega kraljevstva. Zato je donekle radikalniji od Ivana.²³ Njegovi su zahtjevi posebice jasni u *Govoru na gori* (Mt 5,1–11; Lk 6,20–23). Potrebno je prepustiti se Božjem milosrđu napustivši vlastiti način na koji se misli postići spasenje. Nije dovoljno samo kajanje za grijeh, niti samo obraćenje Bogu, nego je potrebna korjenita novost – učiniti se djetetom pred licem Božjim (usp. Mk 10,14). U tome je bit metanoje koju Isus naviješta u Očevo ime. On ne samo da naviješta spasenje nego ga ostvaruje u vlastitoj osobi. I dok nudi besplatno spasenje, zahtijeva da se čovjek odrekne svega ostalog (Mk 10,28–31) da bi se dokopao kraljevstva (Mt 13,44).

4.3. *Obraćanje – stalni proces u kršćaninovu životu*

Snagom krštenja čovjek je pozvan, osposobljen i potpomognut surađivati s Božjim spasenjskim djelovanjem. Krštenje je novost krštenikova života. Pavlovski spisi pružaju metodu ostvarenja te novosti. Nakon što se u pojedinom spisu iznese što je Bog učinio za nas, slijedi zaključak koji poziva kršćanina da upravo zbog toga treba živjeti u novosti života (usp. Rim 6,18ss). Potrebno je odložiti starog čovjeka koga varave požude vode u propast i obući novog čovjeka (usp. Ef 4,22–24).

Iako spašeni, kršteni i dalje trebaju sa strahom i trepetom raditi na svom spasenju (usp. Fil 2,12). Novom životu u Bogu po obraćenju treba odgovarati sukladno življenju.²⁴

22 Usp. J. Behm – E. Wurthwein, *Metanoieo, Metanoia*, u: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament IV.*, str. 983–984.

23 O kraljevstvu Božjem u Isusovu propovijedanju vidi: S. Dianich, *Regno di Dio*, u: *Nuovo dizionario di teologia* (prir. G. Barbaglio i S. Dianich), Ed. Paoline, Milano 1991., str. 1213–1226.

24 Usp. T. Goffi, *Conversione*, u: *Nuovo dizionario di spiritualita*, (prir. T. Goffi, S. de Fiore), Ed. Paoline, Milano 1989., str. 291–292. T. Goffi dobro zamjećuje da je »kršćanski život neprestano obraćenje (...) kršćanin je osoba koja je pod temeljnim zakonom sve dubljeg obraćenja« (isto, str. 292).

Krist je svojom smrću i uskrsnućem pobijedio grijeh i smrt, a obraćenje je zahtjev da se trajno žive plodovi Kristova pashalnog otajstva. Obraćenje nije hip u životu pojedinca, nego stalni proces, zadaća koja počinje krštenjem, a završava smrću.²⁵ To uključuje stalni napor krštenika da se suobličuje Isusu Kristu cijelim svojim bićem. Obraćenje je upravo novo stvaranje, novo rađanje, koje uključuje u obitelj Božju gdje se aktivno participira u božanskom životu. U tom eklezijalnom vidu metanoje krštenik nužno sudjeluje u izgradnji Crkve, mističnog Kristova tijela, zajednice spašenih. Tako izgradnja Kristova otajstvena tijela ovisi o stupnju obraćenja svih krštenika.

5. Pružene šanse

Novi vjetrovi slobode, demokracije, mogućnosti javnog ispovijedanja svoje vjere pružaju izvanredne prilike živoj Crkvi da ostvari svoju misiju, koju joj je njezin utemeljitelj oporučno ostavio, malo prije negoli će napustiti vidljivo ovu zemlju (usp. Mt 28,18–20). Vrijedi pokušati istraživati kako su iskorištene prilike u ovom novom razdoblju domovinske Crkve na bitnim poljima njezine djelatnosti koja ne može čekati još neka nova vremena.

U duhovnoj obnovi hrvatskog naroda nije lako odrediti koja su područja apostolske djelatnosti najviše vapila za obnovom u duhu. Ipak se donekle može kritički osvrnuti na proteklo razdoblje koliko nam dopuštaju dohvatljivi pokazatelji. Dodirnut će se one neuralgične točke duhovne djelatnosti koje su karakteristične za svaku živu kršćansku zajednicu, a ovdje se misli na osnovnu zajednicu apostolskog djelovanja Crkve – župu.

Svako obraćenje počinje sakramentalnim ucjepljenjem u Krista po krštenju. Kakvom se odgovornošću pristupa toj sakramentalnoj stvarnosti?

5.1. Krštenje odraslih

Svjesni smo da nas je smrt »crvene aždaje« sve nekako zatekla, ali ni to nam ne može biti isprikom, ako se ne poštuju barem opće smjernice Katoličke crkve o uvođenju odraslih u njezino krilo,²⁶ tako divno iznesenih u obredniku kršćanske inicijacije.²⁷ Posebno ovdje treba istaknuti one stupnjeve – postupnosti u pripravi i pripuštanju sakramentu ucjepjenja u Krista. Naši su hrvatski biskupi spremno reagirali i upozorili na potrebu zrele, odgovorne i duboko promišljene katekumenske pripreme.²⁸ Biskupi, kao najodgovorniji za provođenje katekumenata u biskupijama, ističu da je župna

25 Prilično neobično zvuče ispovijedi pojedinaca u gdje kojim molitvenim skupinama kada iznose datum i sat svoga obraćenja, kao događaj jednom ostvaren zauvijek!

26 Usp. SC, 64: »Neka se obnovi katekumenat odraslih i razdijeli na više stupnjeva...«.

27 Usp. *Red pristupa odraslih u kršćanstvo* – Rimski obrednik – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1974. str. 7–22.

28 Usp. *Uvodna riječ hrvatskih biskupa*, u: *Pristup odraslih u kršćanstvo*, Zagreb, 1993., str. 7–10.

zajednica temeljno mjesto ulaženja u Crkvu, jer se upravo tu prepoznavaju, doživljavaju i iskustveno ostvaruju sve službe Crkve.²⁹

Postoji li ikakva mogućnost kojom bi se mogla provjeriti praksa pastira u toj preodgovornoj ulozi ucjepljenja u Krista i njegovu zajednicu – Crkvu? Pokušalo se na nekoliko mjesta potražiti podatke kod odgovornih, s obzirom na broj kandidata koji su se prijavili kao odrasli za sakramente inicijacije te način pripreme za pristup Crkvi kako bi se usporedilo sa sadašnjom njihovom vjerskom praksom, ali na uljudan način nije udovoljeno zamolbi. Preostalo je jedino ispitati praksu u župi u kojoj sam aktivno uključen u taj apostolat. Ne mislim da bi se puno pogriješilo u davanju najkraćeg odgovora o vidljivim plodovima vjerskog života primijenivši i na tom milosnom i znanstveno nepredvidivom terenu hrvatsku uzrečicu – kakva sjetva takva i žetva!³⁰

Upada u oči, unatoč relativno jasnih odredbi crkvenog vodstva, prevelika samovolja u tom velikom i neponovljivom evangelizacijskom izazovu za našu Crkvu. Nije se čuditi najčešćim komentarima, iako ih se nerijetko izgovara bez kršćanskog duha, kako su mnogi na brzinu iskoristili popustljivost i blagost Crkve i uletjeli u njezine čak i prve redove radi političke podobnosti. Lako je zapaziti, ako je bilo takvih koji su se nekako gurali oko prvih mjesta u crkvenim zajednicama da bi bili vidljivi računajući na neke bodove podobnosti, kako ih sada nema. Duhovna obnova nije predmet za jednokratnu uporabu!

5.2. Krštenje djece

Možda će se netko čuditi što se dotiče i ova problematika kao šansa duhovnoj obnovi čitavog naroda. I dok je u totalitarnom režimu bilo i onih kriptokršćana kojima se izlazilo ususret dijeleći ne javno sakrament krštenja njihovoj djeci, danas je takva »usluga« potpuno suvišna. Koliko li je samo dokumenata i pobudnica dano od Drugoga vatikanskog sabora do danas u svezi s tom materijom, nema smisla navoditi! Radi lakoće primjene crkvenih odredbi, dobro je upozoriti naše najveće i najodgovornije pastoralne radnike, župnike i njihove pomoćnike, kako je svaki župni ured Crkve u Hrvata dobio molitvenik – pjesmaricu »Slavimo Boga«.³¹ Dovoljno je u njoj upoznati upute na str. 566–568. i to usporediti s redovitom praksom ne malog broja župnika,

29 Usp. *isto*, str. 10.

30 Nekoliko puta tijekom ovih godina pozivao sam na susrete katekumene od 90–ih godina do 1997. godine. Priređivali smo i ankete s obveznim pitanjem o sakramentalnoj i nedjeljnoj misnoj praksi. Barem u meni poznatim slučajevima, a na temelju njihova odgovora, proizlazi da o duljini priprema za sakramente inicijacije kao i od redovitosti kateheza i njihovoj pripremljenosti, te o osobnim kontaktima nakon kršćanske inicijacije, pa i o spremnosti zajednice da ih toplo primi, ovisi vjerska praksa osoba koje su se svjesno opredijelile u zrelih godina za Katoličku crkvu.

31 Usp. *Slavimo Boga – hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica*, Izdavač: Hrvatski nadušobrižnički ured u Njemačkoj, Frankfurt am Main: Knecht, 1982.

pa, na žalost, i ponekih od onih na službi u najodgovornijim žarištima biskupijskih sjedišta. Koliko li se puta čuje kako je neki roditelj odlučio krstiti svoje dijete na drugom mjestu negoli bi trebao prema crkvenim odredbama, a samo zato što je revni svećenik htio postupati prema duhu zakona. Čine li se preporučljivi susreti s roditeljima i kumovima prije krštenja? Vodi li se briga o vjerskoj praksi kumova?

6. *Vjenčanja – najvažnija je pompa*

Uz dužno priznanje svima onima koji iskorištavaju zgodno i nezgodno vrijeme kako bi što odgovornije pripremili zaručnike na taj jedini sakrament koji ne podjeljuje hijerarhijsko svećenstvo, što li sve ne može zamijetiti budno oko gledajući ono što se s tim sakramentom zbiva? Bez velikog naprezanja lako je uočiti žalosnu vezu kod onih koji dijele sakramente krštenja, bilo odraslima bilo djeci, površno, ali zato obilato brojem, držeći se malo ili nikako crkvenih odredbi i običnog ljudskog poštenja i površnih, često i nikakvih priprema, za sakrament vječne i neopozive ljubavi dviju odraslih osoba. Nisu li i tu neka sakralna mjesta slična civilnim vjenčanicama s malo drukčijim predznakom?

7. *Vapaj za katoličkim laikatom*

Nemogućnost organiziranog djelovanja katoličkih laika tijekom razdoblja komunističkog sustavnog ateizma nije uništilo najbrojnije članove Božjeg naroda, kraljevsko svećenstvo. Svjedočeći svoju vjeru bez mogućnosti pripadanja katoličkim organizacijama, veoma često plaćajući to svjedočanstvo velikom žrtvom, formirali su se koliko i kako se moglo u sustavu kome su najviše smetale organizacije u kojima bi se vjernici mogli zrelo odgajati. Već će Pijo XII. posebno istaknuti taj mukotrni individualni apostolat kršćanskih vjernika u zemljama gdje se vjerske slobode ograničuju ili ih uopće nema.³²

Zahvaljujući tom individualnom laičkom apostolatu u zajednici Katoličke crkve u hrvatskom narodu u njezinom životu pod komunizmom³³ veoma se brzo čuo i organizirani glas kraljevskog svećenstva u novom, demokratski ozračenom ambijentu. Stoga je posve razumljiv vapaj za zbiljskim katoličkim laicima. Nijedan poznatiji vjerski događaj u životu domovinske Crkve

32 »Apostolat se može vršiti na tisuće različitih načina, od tihe žrtve prinesene za spas duša do dobre riječi i primjera koji izazivlju poštivanje i same neprijatelje Crkve...« Nadalje papa ističe kako je onaj apostolat koji obavljaju najobičniji vjernici i koji samo Bog pozna te nije obuhvaćen nikakvom statistikom, možda najdragocjeniji i najplodonosniji (usp. Pijo XII., *Govor na II. svjetskom kongresu apostolata laika*, u: AAS 49 (1957), str. 939.).

33 O apostolatu laika u Hrvatskoj u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata vidi: ĆORIĆ, J., *L'Apostolato laicale in Croazia dal 1945 al 1971 (excerptum ex dissertatione)*, Roma 1983., str. 31–100.

ne prođe, a da se ne istakne taj vapaj.³⁴ Svjesne su toga posebno nekadašnje »Crkve šutnje« da »Crkva ne živi pravim životom niti je znak Krista među ljudima, ako s hijerarhijom ne postoji i ne djeluje laikat u pravom smislu. Bez djelatne prisutnosti laika Evanđelje se ne može duboko utisnuti u duh, život i rad nekog naroda. Zato treba već kod utemeljenja Crkve skrajnje paziti na to da se podigne zreo kršćanski laikat« (AG, 21).

Otvorena vrata teoloških učilišta velika su šansa u stvaranju svjesnog i odgovornog kraljevskog svećenstva. Ni u takvoj formaciji ništa ne može zamijeniti osobni susret hijerarhijskog i kraljevskog svećenstva. Kako se mogu oblikovati svjesni laici u onim župama gdje, primjerice, sve do danas nije osnovano niti djeluje župno pastoralno vijeće? Nekim »prerevnim« pastirima takva vijeća samo smetaju. Takve okolnosti neće pospješiti nestanak one pogubne poslovice: »Dixit laicus clero – numquam tibi amicus ero! – Reče laik kleru – nikad tebi neću biti prijatelj!«

8. Umjesto zaključka

Pišući o duhovnoj obnovi hrvatske države nije se moglo zahvatiti sva njezina žarišta. Dodirnuti su ona najosnovnija koja ne bi smjela čekati niti dopuštaju površno zahvaćanje u stvarnost po kojoj i iz koje se rađa Crkva i narod, a na koju je pozvan svaki čovjek i svaka zajednica vjere, povrh svega župna zajednica. Nastojalo se dodirnuti onu stvarnost s kojom se najčešće susreću predvoditelji i nositelji te obnove – pastoralno svećenstvo sa svojim suradnicima. Oni su svjesni da se i sami trebaju neprestano obnavljati, jer su u neprekidnoj evanđeoskoj izobrazbi. Tu su pak svi učenici, a samo je jedan učitelj – Krist (usp. Mt 23,8). Govoreći iskreno o duhovnoj obnovi, nije se htjelo nikoga vrijeđati, ali se isto tako nije moglo i ne može zbog nekih, koji pate od diplomatske uglađenosti kada se govori o Crkvi, šutjeti i prikriivanjem problema ne govoriti ništa, osim ono što godi ušima (usp. 2 Tim 4,3). Nema mjesta za strahove i negdašnje bojazni.

U društvima tranzicije nije lako kritički i odgovorno ni misliti, ali isto tako niti djelovati. Postoji ne malena opasnost da se u zahtjevne redove duhovne obnove ubace razni bukači, ljudi s tisuću odijela i lica, koji se nimalo ne stide svoje ne samo prevrtljive prošlosti, prikrivajući je vještima akrobacijama izbjegavanja istine, optužujući druge za ono što su sami bili i radili, a čega se ustvari nikada nisu ni odrekli.³⁵ Njima je vjera zbir deklaracija, zgodan dekor, nacionalni folklor, pompozno škropljenje svega i svačega i sl.

34 Usp. BOZANIĆ, J., *Promicanje socijalne pravde naš je prioritet* – nastupna propovijed zagrebačkog nadbiskupa Josipa Bozanića, u: Glas Koncila, 12. listopada 1997., str. 3–4. Slično u prigodi ređenja biskupa krčkog mons. Valtera Župana, 15. ožujka 1998. u: Glas koncila, 22. ožujka 1998., str. 12.

35 U razgovoru s novinarom J. Šmidtom, predsjednik reformiranih komunista Ivica Račan iznosi jednu zgodu, veoma indikativnu, s kojom se svakodnevno susreće prosječni građanin. Priča

Prvi korak u duhovnoj obnovi jest suočiti se s činjenicom da je vjera nov način življenja u braku, na javnom mjestu, u politici, u privatnom i javnom životu.³⁶ Stoga se svaki kršćanin, a posebice hijerarhijsko svećenstvo neprestano zapitkuje – što je moj Utemeljitelj htio došavši u svijet i utemeljivši Crkvu. Zasigurno novi, radosni život, zahtjevan u obrani svih atributa kulture života nasuprot civilizaciji smrti, a koji kulminira uskrsnućem.

Ne bi se smjelo zaboraviti kako je nemoguća obnova i neprestano obraćenje pojedinca u zajednici bez iskrenih komuniciranja među članovima zajednice. Sustav utemeljen na laži stvorio je mentalitet snalaženja trikovima, lažima, poluistinama, licemjerjem i svim onim što tako otvoreno, bez dlake na jeziku, osudi naš Spasitelj (usp. Mt 23), davši svojim vječni naputak pristupa bratu kad pogriješi (usp. Mt 18,15–17). Ne postaje se novim čovjekom skrivajući stare rane.

Duhovna obnova ne može ni u kojem slučaju biti modni krik, ali je zato najjači krik ovog trenutka – i ne samo hrvatskog društva – upravo autentična duhovna obnova i pojedinca i zajednice.

I. Račan: »Reče jedan čovjek u Saboru jednoj našoj zastupnici: 'Vi, komunjare!' A riječ je o čovjeku koji je bio 20 godina u staroj partiji, dok je ona bila samo tri godine.« »Zašto ne reći ime toga čovjeka?« »Zato što neki ljudi ionako imaju preveliko značenje, pa im ne bih time davao još veće značenje. Inače kad bismo pravili analizu gdje je tko i što bio, i gdje je najviše bivših komunista, došlo bi se do zanimljivih spoznaja« (usp. J. Šmidt, *Nismo lijeva ruka HDZ-a*, u: *Slobodna Dalmacija*, 11. siječnja 1992., str. 7.).

36 Usp. LUKŠIĆ, B., *Kršćanstvo kao dekoracija*, u: *Slobodna Dalmacija*, 14. travnja 1995., str. 6.